

TVEGANJA IN ŠKODA ZARADI KRŠITEV PRAVIC INTELEKTUALNE LASTNINE V EVROPI

Kampanja ozaveščanja 2021

TVEGANJA IN ŠKODA ZARADI KRŠITEV PRAVIC INTELEKTUALNE LASTNINE V EVROPI

Zaradi pandemije covid-19 ter porasta spletnega nakupovanja in potrošnje digitalnih vsebin, ki je sledil, so se pojavila nova spoznanja o tveganju in škodi zaradi kršitev pravic intelektualne lastnine v Evropi, pod drobnogledom pa so tudi nevarnosti, ki jih te kršitve predstavljajo za potrošnike.

Potrošniki težko razlikujejo med pravim in ponarejenim blagom, še zlasti pri nakupih prek spleta. O tem, da so jih napeljali k nakupu ponaredkov, v splošnem trdi ena od treh oseb (v nekaterih državah celo ena od dveh), v povprečju pa skoraj eden od desetih Evropejcev (9 %). Poleg tega težko ločijo zakonite vire digitalnih vsebin od nezakonitih⁽¹⁾.

Medtem ko je spletno trgovanje v razcvetu – na spletu je leta 2020 kupovalo več kot 70 % Evropejcev –, pa vse večjo zaskrbljenost pri varstvu potrošnikov povzroča negotovost glede ponaredkov.

V skupni študiji Urada Evropske unije za intelektualno lastnino (EUIPO) ter Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) so ocenili, da ponarejeni izdelki predstavljajo **6,8 % uvoza v Evropsko unijo (EU)** v vrednosti **121 milijard EUR** ter da vplivajo na vsak sektor, od kozmetike in igrač, vina in pijač, elektronike in oblačil do pesticidov in farmacevtskih izdelkov.

Ponarejevalci v globalnem gospodarstvu delujejo hitro, pri čemer zlorabljajo sodobne logistične rešitve in zakonite mehanizme za spodbujanje trgovine ter uspešno delujejo v gospodarstvih, v katerih niso vzpostavljeni trdni standardi upravljanja. Storilci kaznivih dejanj še naprej uporabljajo vse razpoložljive načine prevoza, dokazi pa kažejo, da v smislu količine in vrednosti zaseženega blaga še naprej prevladujejo zasegi pomorskega prevoza v zabojnikih. Pomorski prevoz v zabojnikih ostaja pomemben kanal za prevoz ponarejenega blaga, ki v glavnem prihaja iz vzhodne Azije, zlasti iz Kitajske in Hongkonga, kar predstavlja 80 % skupne vrednosti ponaredkov, zaseženih v zabojnikih po vsem svetu⁽²⁾.

⁽¹⁾ [European Citizens and Intellectual Property \(Evropski državljani in intelektualna lastnina\)](#), oktober 2020, Urad Evropske unije za intelektualno lastnino

⁽²⁾ [Misuse of Containerised Maritime Shipping \(Zloraba kontejnerskega pomorskega prevoza\)](#) (europa.eu, OECD-EUIPO, februar 2021)

Znatna tveganja za državljane

Ponarejeni izdelki resno ogrožajo zdravje in varnost državljanov, saj običajno ne izpolnjujejo standardov kakovosti in varnosti ter lahko vsebujejo nevarne sestavine ali sestavne dele: kvalitativna analiza urada EUIPO je pokazala⁽³⁾, da so z izpostavljenostjo **nevarnim kemikalijam** povezana velika tveganja.

Zaradi zaskrbljenosti glede škode, ki jo proizvodnja, uporaba in odstranjevanje ponarejenih pesticidov in kemikalij povzročajo ljudem in okolju, so izvršilni organi uskladili redne in obsežne čezmejne ukrepe kazenskega pregona. Od uvedbe teh ukrepov so v okviru operacij Silver Axe⁽⁴⁾ zasegli 1 222 ton nedovoljenih in ponarejenih pesticidov, herbicidov in gnojil.

Obseg svetovne trgovine s ponarejenimi farmacevtskimi izdelki je bil ocenjen ⁽⁵⁾ na **4 milijarde EUR**. Poštne in kurirske storitve so glavni način prevoza ponarejenih farmacevtskih izdelkov, s katerimi se trguje po vsem svetu. Zaskrbljenost zaradi ponarejenih izdelkov je med pandemijo covid-19 še narasla.

Ob tem pojavu je posebno pozornost pritegnilo širjenje ponarejenih zdravil, vključno z antibiotiki in sredstvi proti bolečinam ter drugimi medicinskimi izdelki, kot so osebna zaščitna oprema in obrazne maske, saj kršitelji izkoriščajo negotovost ljudi glede uveljavljajočih se načinov zdravljenj in cepiv.⁽⁶⁾

⁽³⁾ [EUIPO DANGEROUS COUNTERFEIT STUDY.docx \(europa.eu, junij 2019\)](#)

⁽⁴⁾ Operacija Silver Axe se je začela leta 2012 in zdaj vključuje skoraj 30 držav po vsem svetu; [Operation Silver Axe strikes for the fourth time seizing over 550 tonnes of illegal pesticides \(V operaciji Silver Axe so že četrtič zasegli več kot 550 ton nezakonitih pesticidov\) | Europol \(europa.eu, Europol\)](#).

⁽⁵⁾ [Trade in Counterfeit Pharmaceutical Products \(Trgovina s ponarejenimi farmacevtskimi izdelki\) \(OECD-EUIPO, marec 2020\)](#)

⁽⁶⁾ [Europol predictions correct for fake COVID-19 vaccines \(Pravilne napovedi Europolu o lažnih cepivih proti covidu-19\) | Europol \(europa.eu\)](#)

Vpletenost kriminalnih združb

Dokazi vse bolj potrjujejo, da so v kršitve pravic intelektualne lastnine vključene hudodelske združbe ter da obstaja povezava med kaznivimi dejanji na področju intelektualne lastnine in drugimi kaznivimi dejanji, kot so nedovoljen promet s prepovedanimi drogami, prisilno delo, kibernetška kriminaliteta, goljufije, poneverbe listin in pranje denarja⁽⁷⁾. Kazniva dejanja na področju intelektualne lastnine veljajo za dobičkonosno dejavnost z visoko donosnostjo naložb, nizkim tveganjem odkrivanja in razmeroma nizkimi kaznimi v primerjavi z drugimi nezakonitimi dejavnostmi (krajšimi zapornimi kaznimi, nižjimi globami).

Za kršitelje je izjemno donosen trg tudi digitalno piratstvo. Samo na področju internetne televizije (IPTV) je z dobavo in uporabo digitalnih vsebin, pri katerih so kršene avtorske pravice, v EU vsako leto ustvarjena **1 milijarda EUR nezakonitih prihodkov**⁽⁸⁾. Te nezakonite storitve je na škodo ustvarjalcev in zakonitih podjetij leta 2019 v EU uporabljalo 13,7 milijona ljudi (tj. 3,6 % prebivalstva EU).

Kršitev pravic intelektualne lastnine v družbenih medijih

Potrošniki, ki so dejavni v spletnih trgovinah, platformah in spletnih tržnicah, mogoče pa jih je doseči tudi prek družbenih medijev, s kupovanjem ponarejenega blaga in dostopom do piratskih digitalnih vsebin ne tvegajo le zdravja in varnosti, ampak tudi kršitve varnosti in finančne izgube.

V nedavni analizi⁽⁹⁾ so osvetlili, kako so družbeni mediji zlorabljeni v korist ponarejanja in piratstva. V raziskavi urada EUIPO so ob pregledu milijonov javnih razprav na Facebooku, Twitterju,

---

⁽⁷⁾ [EUROPOL-EUIPO Polycriminality Report 2.docx \(europa.eu\)](#)

⁽⁸⁾ [IPTV Study \(Študija IPTV\) \(europa.eu\), november 2019](#)

⁽⁹⁾ [Monitoring and analysing social media in relation to IP Infringement \(April 2021\)](#)

Instagramu in Redditu ugotovili, da je s piratstvom lahko povezana tretjina pogovorov o digitalnih vsebinah (35 %), najpogosteje pa se razpravlja o filmskem in glasbenem piratstvu, zlasti na Redditu in Twitterju. Ugotovili so tudi, da je pogostost pogovorov, povezanih s piratstvom, v mesecih ob začetku pandemije spomladi 2020, znatno narasla. V raziskavi so še poudarili, da bi se lahko 11 % pogovorov v zvezi s fizičnimi izdelki nanašalo tudi na ponaredek.

Kršitve pravic intelektualne lastnine škodijo zakonitim podjetjem, zlasti malim in srednje velikim

Kršitve pravic intelektualne lastnine ne vplivajo le na potrošnike, ampak povzročajo tudi znatno škodo gospodarstvu EU. Vplivajo na legitimne interese gospodarskih subjektov v EU in izkrivljajo konkurenčne pogoje na notranjem trgu. V gospodarstvu, ki deluje zakonito, na letni ravni v 11 ključnih sektorjih, ki so še posebej izpostavljeni ponarejanju, poleg izgube davkov in prispevkov za socialno varnost v višini 15 milijard EUR nastane tudi izguba prihodkov iz prodaje v višini 83 milijard EUR, ocenjujejo pa, da je v teh sektorjih zaradi ponarejanja v EU vsako leto izgubljenih 670 000 delovnih mest.

Kršitev pravic intelektualne lastnine so še zlasti škodljive za mala in srednja podjetja. Po podatkih publikacije [IP SME scoreboard \(Pregled stanja malih in srednjih podjetij na področju intelektualne lastnine\)](#), ki ga je objavil urad EUIPO, je vsako četrto malo in srednje podjetje v Evropi utrpelo kršitev pravic intelektualne lastnine. O splošni izgubi prometa je poročalo 33 % družb, ki imajo v lasti pravice intelektualne lastnine, kot so blagovne znamke ali patenti, o škodi za svoj ugled 27 %, o izgubi konkurenčnosti zaradi kršitev pravic intelektualne lastnine pa 15 %.

Med pandemijo so podjetja vse pogosteje uporabljala [IP Enforcement Portal \(Portal za uveljavljanje pravic intelektualne lastnine\)](#), ki ga je urad EUIPO ustanovil, da bi spodbudil izmenjavo med imetniki pravic in izvršilnimi (carinskimi in policijskimi) organi, kar kaže, da so podjetja morda utrpela večje število kršitev svojih pravic intelektualne lastnine.

V skladu s tem je bila potrjena tudi pozitivna povezava med lastništvom pravic intelektualne lastnine in gospodarsko uspešnostjo, ki je še posebej močna pri malih in srednje velikih

podjetjih⁽¹⁰⁾. Lastniki pravic intelektualne lastnine so uspešnejši od nelastnikov. Na splošno so prihodki na zaposlenega pri lastnikih pravic intelektualne lastnine približno 55 % višji kot pri podjetjih, ki niso lastniki pravic intelektualne lastnine. To razmerje je zlasti izraženo pri malih in srednjih podjetjih. Prihodek na zaposlenega v malih in srednjih podjetjih, ki imajo v lasti pravice intelektualne lastnine (čeprav je takih podjetij manj kot 9 %), je 68 % višji od prihodka na zaposlenega v malih in srednjih podjetjih, ki nimajo v lasti pravic nobenih pravic intelektualne lastnine (z nadzorom drugih pomembnih dejavnikov), izplačujejo pa tudi višje plače.

Kar zadeva prihodnost, lahko gospodarske panoge, v katerih se intenzivno uporabljajo pravice intelektualne lastnine, in zlasti mala in srednja podjetja, ki razvijajo inovacije z novimi tehnologijami, pričakujejo, da bodo imeli ključno vlogo pri izhodu evropskega gospodarstva iz krize po pandemiji.

Razumevanje poslovnih modelov, ki kršijo pravila, in vključevanje posrednikov za boljše izvrševanje

Boljše razumevanje poslovnih modelov, ki jih za zaslužek uporabljajo kršitelji, je v pomoč pri prilagajanju in krepitvi prizadevanj za izvrševanje, hkrati pa v boj proti ponarejanju in piratstvu vključuje ustrezne partnerje.

Ker je kršitev pravic intelektualne lastnine v spletnem okolju vedno bolj prepoznavna, imajo domenska imena pomembno vlogo v številnih spletnih modelih, ki kršijo pravice intelektualne lastnine ter škodljivo vplivajo na potrošnike, lastnike intelektualne lastnine in celoten ekosistem domenskih imen. Število domenskih imen na svetovni ravni presega 375 milijonov, zato je domensko skvoterstvo resnična težava za zakonite blagovne znamke in potrošnike, še zlasti pa je resna za mala in srednja podjetja, ki pogosto nimajo sredstev za spremljanje svoje prisotnosti na spletu, da bi odkrila domensko skvoterstvo in zaščitila ugled svojih blagovnih znamk.

⁽¹⁰⁾ [Firm level IP-contribution study \(Študija o prispevku intelektualne lastnine na ravni podjetja\)](#), EPO-EUIPO, februar 2021.

V nedavni analizi urada EUIPO⁽¹¹⁾, v katero je bilo zajetih 1 000 domenskih imen (podobnih in različic), povezanih z 20 sodelujočimi blagovnimi znamkami, so dokazali, da jih polovica velja za sumljive, kar pomeni, da kažejo na spletna mesta, ki prodajajo ponaredke.

V uradu EUIPO so analizirali⁽¹²⁾ dobre prakse, ki jih izvajajo regulatorji in registri, da bi preprečili zlorabo domenskih imen za dejavnosti, ki kršijo pravice intelektualne lastnine, kot so razvoj ustreznih pogojev, omejitve uporabe posredniških storitev, vzpostavitev sistemov za preverjanje identitete registracijskega zavezanca ter odkrivanje in ukrepanje ob neprimerni registraciji domene.

Nekateri registri so v sodelovanju z javnimi organi ali organi kazenskega pregona uvedli tudi postopke obveščanja in odstranjevanja, usmerjene na domene z nezakonitimi vsebinami. Z lastniki intelektualne lastnine in izvršilnimi organi sodelujejo tudi pri izmenjavi obveščevalnih podatkov in omejevanju uporabe domenskih imen, ki kršijo pravice intelektualne lastnine.

V uradu EUIPO so raziskali tudi uporabo družbenih medijev pri kršenju pravic intelektualne lastnine, kot so gostovanje, pretakanje ali povezovanje z vsebinami, ki kršijo pravice intelektualne lastnine, ali oglaševanje te vrste vsebin prek družbenih medijev, v katerih se uporabljata tako javna komunikacija in komunikacija v zaprtih skupinah, da bi zaobšli ukrepe za uveljavljanje pravic intelektualne lastnine.

Za obravnavanje kršitev pravic intelektualne lastnine so opredeljene dobre preventivne in korektivne prakse.

Sodelovanje v okviru posrednikov

Poleg tradicionalnih izvršilnih organov (policija, carina), ki so pomembni pri uveljavljanju pravic intelektualne lastnine, imajo vedno pomembnejšo vlogo tudi drugi akterji, med katerimi so zlasti posredniki, katerih zakonite storitve zlorablajo kršitelji in na katere se pogosto najprej obrnejo imetniki pravic, ki skušajo zaustaviti kršitev.

⁽¹¹⁾ [Focus on Cybersquatting: Monitoring and Analysis \(May 2021\)](#)

⁽¹²⁾ [2021 Discussion Paper on Domain Names FullR_en.pdf \(europa.eu, EUIPO, marec 2021\)](#)

S trgi za elektronsko trgovanje se zakonitim prodajalcem odpirajo obširne nove možnosti za vstop na nove trge in dostop do potrošnikov. Vendar jih je mogoče zlorabiti tudi za prodajo ponaredkov.

Mnogo velikih trgov za elektronsko trgovanje ima na svojih platformah že vzpostavljene programe za podporo imetnikom pravic pri obveščanju o kršitvah pravic intelektualne lastnine. Številni imetniki pravic morda ne poznajo obstoječih programov ali pa jih obremenjuje to, da morajo informacije na različnih platformah predložiti večkrat. Ko na platformah pridobijo informacije o kršitvah pravic intelektualne lastnine, pogosto ni zagotovila o tem, ali gre za zakonitega lastnika intelektualne lastnine, ali pa tega podatka ni mogoče zlahka preveriti. Zato urad EUIPO razvija integrirano varno spletno storitev, s katero bo olajšano sodelovanje med imetniki pravic intelektualne lastnine in spletnimi tržnicami ter ki bo prek portala za uveljavljanje pravic intelektualne lastnine odkrivala in odstranjevala vnose, ki bodo kršili pravice intelektualne lastnine.

Zaradi tehnološkega napredka, širitve elektronskega trgovanja in virtualnih trgov ter novih poslovnih modelov, ki hitro spreminjajo gospodarsko in družbeno okolje, je treba prilagoditi številne vidike registracije, izkoriščanja in uveljavljanja pravic intelektualne lastnine.

Nove tehnologije in uveljavljanje pravic intelektualne lastnine

Tehnologija ponuja številne rešitve za zaščito lastninskih pravic in zakonitih dobavnih verig. Vendar je trg tehnologij za boj proti ponarejanju širok in zapleten. Tehnologije se hitro razvijajo in informacije o njih niso lahko dostopne.

Da bi z izkoriščanjem številnih razpoložljivih tehničnih rešitev pomagali podjetjem pri razvijanju čim boljše zaščite pred ponaredki, je bil objavljen tehnološki priročnik za boj proti ponarejanju⁽¹³⁾, v katerem so napotki za prepoznavanje glavnih vrst tehnologije za preprečevanje ponarejanja, vključno z napravami za elektronsko identifikacijo ali sledenje, načini označevanja izdelkov ali embalaže ter drugimi kemičnimi, fizičnimi, mehanskimi in digitalnimi orodji. V njem so prikazani stroškovno najučinkovitejši in najbolj praktični načini zaščite pravic intelektualne lastnine, jasno pa

⁽¹³⁾ [2021 Anti Counterfeiting Technology Guide en.pdf \(europa.eu, EUIPO, februar 2021\)](#)

so opisani tudi zahteve in stroški izvajanja. Na podlagi tega priročnika je treba razviti specializirano iskalno orodje, s katerim si bodo podjetja pomagala pri iskanju rešitev za preprečevanje ponarejanja, ki bodo najprimernejše za njihovo poslovanje.

Poleg tega se za zagotavljanje možnosti, da logistična podjetja ali izvršilni organi (kot so carinski organi pri uvozi) na kateri koli točki dobavne verige prepoznajo originalne izdelke (izdelke s preverjeno pristnostjo) kot originalne, preučuje tudi možnost tehnologije blokovne verige. Predvideni sta zasnova in izgradnja infrastrukture, ki bi bila odprta in interoperabilna (tj. se lahko poveže z obstoječimi rešitvami iskanja in sledenja podjetij ter s sistemi za analizo tveganja pri izvrševanju) in ki bi se povezala tudi s portalom za uveljavljanje pravic intelektualne lastnine ([IP Enforcement Portal](#)).

Poleg socialne, okoljske in gospodarske škode lahko kršitve pravic intelektualne lastnine povzročijo tudi izgubo ugleda in ogrozijo inovacije, ustvarjalnost ter naložbe v raziskave in razvoj.

V tej težavni krizi se je nedvomno pokazala potreba po zagotavljanju trajnostnih rešitev z opredelitvijo najboljših praks in uporabo novih tehnologij v boju proti hudodelskim združbam, ki proizvajajo, distribuirajo in prodajajo ponarejeno blago in piratsko digitalno vsebino. Ključnega pomena za boj proti tej grožnji je tudi razširjanje učinkovitih kampanj ozaveščanja.

Pri teh prizadevanjih je bistveno okrepiti globalno sodelovanje med vsemi zainteresiranimi stranmi, tako javnimi kot zasebnimi. Kazniva dejanja na področju intelektualne lastnine bi morala v okviru boja proti mednarodnemu kriminalu ponovno postati prednostna evropska naloga.

Podobno bi si bilo treba tudi na mednarodni ravni še naprej prizadevati za izboljšanje varstva in uveljavljanja pravic intelektualne lastnine v tretjih državah, zlasti na Kitajskem, v Latinski Ameriki, jugovzhodni Aziji in Afriki, v okviru programov sodelovanja, za katere je urad EUIPO izvajalska agencija, s čimer bi vprašanje ponaredkov obravnavali pri njihovem morebitnem viru.

TVEGANJA IN ŠKODA ZARADI KRŠITEV PRAVIC INTELEKTUALNE LASTNINE V EVROPI